

УДК: 930.2(045)=191.2(477.5+476)

DOI <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-141-159>

INFORMATIONAL POTENTIAL OF THE INTERNET-RESOURCES IN STUDYING THE PROBLEMS OF THE MONETARY CIRCULATION IN UKRAINE-HETMAN STATE

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ПРОБЛЕМ ГРОШОВОГО ОБІГУ УКРАЇНИ-ГЕТЬМАНЩИНИ

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ В ИЗУЧЕНИИ ПРОБЛЕМ ДЕНЕЖНОГО ОБРАЩЕНИЯ УКРАИНЫ-ГЕТМАНЩИНЫ

Валерій Нечитайло,

аспірант кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи
e-mail:

nechytailo.valerii@meta.ua

ORCID 0000-0003-3301-3898

Центральноукраїнський національний технічний університет,

пр. Університетський, 8.

м. Кропивницький, Україна, 25000

Valerii Nechytailo,

post-graduate student of the Department of Social Sciences, Information and Archival Affairs

e-mail:

nechytailo.valerii@meta.ua

ORCID 0000-0003-3301-3898

Central Ukrainian National Technical University, 8,

Univertytetsky Av.,

Kropyvnytskyi, Ukraine, 25000

ABSTRACT

This article tells about and analyses the informational and scientific potential in the use of the Internet-resources during the process of the researches over the coin circulation of the insurgent Ukraine-Hetman State, they are: electronic auctions and forum «Violity», «New Auction» and «Unc.ua», the electronic encyclopedia «Wikipedia», scientific social web «Academia.edu», social web «Facebook», and also the private «Youtube» channels.

Every of the pointed resources and services has its advantages and disadvantages.

Using an Internet we could get a new data in the numismatics, by the way identify the new variants of the Muscovy tsar Peter the Great coins excavated on the territory of the Hetman State, put the light on the new finds of the coins evaluated as very rare in the previous Ukrainian science historiography.

We assume that even with the disadvantages and features and some dangers in the use of the WEB-resources, the finally have a huge informational and science potential and abilities to help in the research of the history of the monetary circulation of the Ukraine-Hetman State, to put the light on the new facts and the data than will help to determinate the unknown pages of the history of Ukraine and also make certain the previous investigations.

Keywords: *Hetman State, monetary circulation, WEB-resources, Internet-auctions, Wikipedia, Social Media.*

Постановка проблеми. У статті розглядається інформаційний та науковий потенціал найбільш популярних в Україні Інтернет-ресурсів, що мають високу значимість для вивчення історії грошового обігу України-Гетьманщини. Інформація, яка міститься на вітчизняних WEB-ресурсах, може впевнено слугувати вагомим додатковим інформаційним джерелом наукового вивчення теми. При цьому, не слід забувати і про наявні притаманні кожному ресурсу свої характерні недоліки, які стримують розвиток наукового процесу, що слід враховувати в дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень. Інформативність та значний потенціал Інтернет-ресурсів у наукових пошуках важко перебільшити. Високу інформативність використання такого джерела, як Інтернет, або WEB-ресурси, підкреслив український вчений Василь Орлик (Орлик, 2013), зокрема, під його керівництвом дослідницею Оксаною Шпортун було розглянуто основні характеристики нумізматичних WEB-сайтів в Україні та проаналізовано можливості сайту «Violity» (Шпортун, 2016). Не зважаючи на те, що багато дослідників використовують матеріали Інтернет-ресурсів під час розгляду різних аспектів історії України-Гетьманщини періоду

повстання, зазначимо, що окремо Інтернет-портали як джерело вивчення проблем її грошового обігу у роботах науковців в Україні та за її межами не розглядалися.

Мета статті. Визначити основні електронні WEB-ресурси, що є корисними та мають високу інформативність для вивчення проблем грошового обігу України-Гетьманщини, а також зауважити на переваги та недоліки, позитивні та негативні риси кожного з цих сайтів.

Виклад основного матеріалу. Відомим українським вченим Віктором Коцуром комплексно та влучно аргументовано необхідність введення до наукового обігу нових монет з категорії приватних знахідок (Коцур, 2016: 11-14). Професором Василем Орликом вдало підкреслено значний науковий потенціал використання в нумізматичних дослідженнях електронних ресурсів (Орлик, 2013: 129-133).

Дослідницею Оксаною Шпортун проведено аналіз низки сайтів із нумізматичним змістом (професійною мовою – «контентом») та зазначено, що нумізматичні сайти є ресурсами не лише комерційного та інформаційного характеру, а і наукового профілю в мережі Інтернет (Шпортун, 2016). Ми погоджуємося із дослідницею, що значна кількість сайтів (понад 500 тисяч) нумізматичної тематики, представлених у пошуковій системі «Google», є безумовним свідченням посиленого інтересу аудиторії до вивчення нумізматики та популярності її як спеціальної галузі історичної науки (Шпортун, 2016: 174).

Фактично найбільш відомим Інтернет-ресурсом, що відвідується любителями старожитностей, краєзнавцями та пошукачами скарбів, є сайт «**Violity**» (Шпортун, 2016: 125-127). Згаданий Інтернет-ресурс охоплює широку аудиторію як в Україні, так і далеко за її межами, науковий потенціал матеріалів, які викладають приватні пошуковці на даному ресурсі, є досить потужним і був високо оцінений за кордоном. Ресурс «Violity» фактично є також широко відомим брендом. «Violity» складається із Форуму – місця, де зареєстровані учасники незалежно від країни реєстрації мають можливість обговорювати ті чи інші проблемні теми, а також з Аукціону – ділянки з продажем товарів.

Найбільш негативним чинником у науковому відношенні на Інтернет-ресурсі «Violity» є відсутність спілкування за допомогою обміну приватними повідомленнями, що обмежено адміністрацією ресурсу задля уникнення продажів предметів антикваріату без сплати комісійної винагороди на аукціоні. Безпосередній контакт та переписка з користувачем можлива лише у разі купівлі речі з аукціону, після чого адміністрацією сайту забезпечується спілкування у чаті до повного завершення угоди та виставлення відгуків учасниками. При цьому спеціальні символи, що характерні для електронних адрес чи номерів телефонів, адміністрацією ресурсу максимально обмежуються. Негативним фактором у отриманні інформації таким чином є висока імовірність її неточності, адже інформація надається безпосередньо приватними особами, а, як відомо, рівень наукової обізнаності і національної свідомості щодо популяризації та збереження пам'яток історії і культури в нашій державі почав зростати лише після подій Революції Гідності та розгортання бойової агресії Росії проти України на Сході нашої Держави. Але при цьому продавець може не лише навмисно не повідомити інформацію про місце знахідки купленої монети, а й дійсно не володіти цією інформацією, якщо купив монету з метою перепродажу, не поцікавившись науковими даними. До того ж, більшість користувачів нехтують науковою інформацією, вважаючи її неефективною та неважливою.

Іншими негативними факторами та незручностями у використанні цього ресурсу є переважно низька якість наданих користувачами фотографій, виконаних камерами мобільних телефонів чи фотоапаратами із низькою роздільною здатністю камери. Відсутність у користувачів сайту навичок виконання якісних фотографій та обробки їх у графічних редакторах, а також технічне зменшення розміру картинки при її збереженні часто негативно відображається на подальшому використанні отриманих таким чином фото для наукового опрацювання – порівняння штемпелів монет, визначення їх автентичності, точної ідентифікації тощо. Ми також помітили такий негативний для наукових пошуків фактор, як продаж скарбів окремими частинами з відсортуванням рідкісних монет (які,

власне, і мають високий ступінь наукової актуальності), а потім вже продаж однотипних монет групами за станом збереження. Такі важливі для науки дані, як: загальна вага, точний склад монет, інших речей, вмістилище скарбу та обставини і глибина залягання скарбу залишаються назавжди втраченими для науковців. Проте щось все ж таки вдасться ввести до наукового обігу. Наведемо декілька найбільш яскравих прикладів корисного використання матеріалів з форуму та аукціону «Violity», що дозволили здійснити досить важливі відкриття для подальшого розвитку нумізматики.

Відомо, що Каролем Ромстофером під час проведення археологічних пошуків було виявлено численну кількість не лише власне імітації шведських, польських, литовських та німецьких монет, а і залишки відходів від їх виробництва, ажуру стрічок вальцверку, а також таких фрагментів, що містять частину зображень монет. За нашим спостереженням, подібні монети із залишками необрізаного ажуру також трапляються у монетних знахідках, що зафіксовані на Інтернет-форумі для колекціонерів «Violity», зокрема, і на аукціоні ресурсу (Заготовка монетной ленты от солидов Сигизмунд III, «Violity»). Але цікавим є той факт, що названі знахідки нами не зафіксовано у складі скарбів. Це наштовхує на думку про те, що такі нумізматичні пам'ятки потрапили у землю внаслідок неприйняття їх населенням або ж у результаті крадіжок відходів та спроб збуту їх у якості монет.

Однією із важливих закономірностей та особливостей грошового обігу України у другій половині XVII століття Микола Котляр справедливо назвав присутність значної кількості монет часів Сигізмунда III Вази у часи правління Яна II Казимира, що мало місце в результаті проведення реформ останнім, а відтак, у грошовому обігові створилась змішана система із старих «добрих» та нових «злих» монет, що одночасно курсували в обігу (Котляр, 1981: 113). Показовим у цьому відношенні є скарб з околиць с. Клепачі Лубенського району Полтавської області, де з-поміж шостаків, трояків та півтораків часів Сигізмунда III Вази фігурував один півторак Яна II Казимира 1666 року (Сидоренко, 1998: 125). До речі, за останнє десятиліття за матеріалами архіву сайту «Violity» ми

зафіксували ще 4 знахідки цього досить рідкісного різновиду півторака (Польський полторака 1666 г., Ян Казимир, Р6. «Violity»).

Також за допомогою аукціону «Violity» нам вдалось виявити та зафіксувати раніше неопубліковані різновиди монет Петра I, що виявлені на території Гетьманщини, про що було повідомлено користувачами сайту «Violity» на Форумі чи Аукціоні.

Так, серед виставлених на продаж у грудні 2018 р. 5 монет номіналом полушка московського царя Петра I одна (див. ілюстрації, рис. 1) (5 полушек Петра I, «Violity») мала в позначенні дати цікавий дефект штемпеля, що стався внаслідок перегравірування. На полі монети внаслідок корегування штемпеля з'явилась дата з трьох цифр «178», що, на нашу думку, є результатом корегування дати «1718», адже полушки того року карбування є поширеними та масовими у знахідках. Іншу цікаву, на наш погляд, полушку із датою «AWK», або 1720 року, було виставлено на Аукціоні «Violity» (див.: рис. 2). Проаналізувавши стиль виконання літер, особливо літери «К», що ніби складається із двох частин (ВРП полушка 1720 R1, «Violity»), ми дійшли висновку про те, що дана продана монета є тогочасною підрубкою, що також є цікавим в фокусі дослідження проблем грошового обігу України-Гетьманщини на початку XVIII століття. Ще однією монетою, що не опублікована в нумізматичних каталогах, є виставлена для продажу на аукціоні «Violity» деньга 1712 року, яка має на своєму полі помилку в даті «AWIB» замість «AWBI» (Деньга 1712 (ошибка вместо ашви ашив), «Violity») (див.: рис. 3). Варіанта цієї монети із помилкою в написанні дати не зазначено у найбільш повному та вдалому на сьогодні каталозі монет Російської імперії Володимира Біткіна (Биткин, 2003).

Отже, Аукціон та Форум «Violity» відкриває низку можливостей у пошуку важливої для науковців інформації, фіксації раніше невідомих скарбів, введення до наукового обігу нових різновидів монет, не зафіксованих в нумізматичних каталогах, що дає підстави кваліфікувати інформаційний потенціал цього ресурсу як достатньо вагомий та необхідний для нумізматики.

Популярними серед користувачів мережі Інтернет є також **електронні аукціони**, що не мають в системі майданчиків для обговорення предметів старовини, такі як: «*New Auction*» та «*Unc.ua*». До позитивних аспектів згаданих ресурсів варто віднести наявність зворотного зв'язку для уточнення місць та обставин знахідки монети, що є необхідним досліднику відповідно до тематики його наукових пошуків, важливою є і можливість збору фотографій для подальшого іконографічного та штемпельного аналізу монет тощо. Серед недоліків зазначених ресурсів – помилкова історична періодизація, наприклад, багато користувачів сайтів називають монети Нового часу середньовічними. Зазначимо, що і структура гілок аукціону побудована нерідко відповідно до такої самої хибної думки. У користуванні цими ресурсами приваблює можливість сортування представлених матеріалів за різними ознаками: особливостями карбування, оригінальністю, ціною тощо. На обох сайтах завантажено одночасно майже 100.000 монет. Скориставшись пошуковими системами зазначених ресурсів, ми встановили, що цілих чи частково розділених скарбів у продажу на цих майданчиках не було.

Проте, потрібно наголосити на тому, що, попри значні корисні сторони Інтернет-аукціонів, найбільш популярні з яких зазначено вище, варто остерігатись і негативних чинників, які пов'язані із ними. Зокрема, серед науковців існує уявлення про те, що, навіть при неможливості контактування та переписки із власником монети або ігноруванні ним запиту, можна хоча б приблизно встановити регіон знахідки відповідно до місця її продажу, зазвичай, це місто обласного чи районного значення. Втім, до такої інформації необхідно ставитись із великою обережністю, адже серед продавців та колекціонерів поширеною є практика перепродажу монет, щодо яких наукові дані вже втрачені. Так, наприклад, на аукціоні «*New Auction*» продавцем з Харкова виставлений у продаж тогочасний фальсифікат півторака Речі Посполитої, виготовлений за зразком монет 1624 року (Полторак 1614 г. (фальшак), «*New Auction*») (продавцем помилково чи з метою підвищення інтересу вказано більш рідкісний рік – 1614) (див.: рис. 4), проте малоімовірною є можливість того, що дану монету було

знайдено на території Слобожанщини, адже підробка та потрапляння в обіг фальсифікатів цих монет є майже не характерною для зазначеного регіону.

Високою популярністю та відвідуваністю характеризується міжнародна потужна Інтернет-мережа – електронна енциклопедія «**Вікіпедія**». Вказана енциклопедія має свої як позитивні, так і негативні аспекти. До позитивних рис можна віднести її безкоштовність, представлення інформації різними мовами, надання посилань на джерела, можливість створювати сторінки з інформацією як про історичні події, епохи та регіони, так і присвячені персоналіям. Але головним недоліком такої інформації є її, так би мовити, всенародна організація – наповнення та модерування, у разі потреби, будь-ким із користувачів, що в разі відсутності професійного моніторингу профільних тем фахівцями спричиняє проникнення в науковий обіг неперевіреної та часто хибної інформації. Нагадаємо, що з-посеред наукової спільноти давно склалось уявлення про небажаність посилань на матеріали з «Вікіпедії» у серйозних наукових дослідженнях.

Неточності та суттєву неповноту завантажених до згаданої енциклопедії даних ми виявили і щодо досліджуваної нами теми – проблем грошового обігу Гетьманщини. Так, у електронній енциклопедії «Вікіпедія» є оглядова стаття про історію Гетьманщини, або Війська Запорозького (Гетьманщина або Військо Запорозьке, «Wikipedia»), а також про розвиток її економіки (Економіка Гетьманщини, «Wikipedia»). Проте ці обидві сторінки навіть комплексно та поверхово не висвітлюють всю складність та багатогранність грошового обігу доби Гетьманщини, а також процесів окупації її грошового ринку та постійних експансії з боку Московії. Частково цю сторінку фінансово-економічних відносин Гетьманщини та Московії висвітлено у статті «Севский чех» (Севський чех, «Wikipedia»), що присвячена емісії у 1686 році на монетному дворі у місті Севську імітації монет Речі Посполитої, які несли на своєму полі імена московських царів Іоанна та Петра Олексійовичів і їх матері-регента – Софії, що мало на меті «привчити» населення України до московської монети, хоча на той час в грошовому обігу України

функціонували вже якісні та сучасні з технологічної точки зору монети. У електронній енциклопедії лише поверхово визначено історію введення цієї монети до обігу, надано зображення лише її аверсу (при тому, що монета має дві сторони), а також вказано помилково сучасну адміністративну область, в якій знаходиться місто Севськ, оскільки насправді назване місто знаходиться у Брянській, а не в Орловській області Російської Федерації, як це зазначено у «Вікіпедії» (Шуст, 2012: 503). Також на сторінці із зазначеною статтею надано якісну ілюстрацію чеха 1686 року з колекції Національного музею історії України (Бойко-Гагарін, 2018: 16-18).

Високо інформативною вважаємо також популярну соціальну мережу для науковців **Academia.edu**. Вказана соціальна мережа створена для науковців, що готові ділитись своїми досягненнями та публікаціями з дослідниками у всьому світі. У соціальній мережі наявні як приватні сторінки вчених, так і сторінки груп, об'єднаних за тематиками дослідження. На жаль, історія Гетьманщини у вигляді окремої теми в даній мережі не виділена, проте за допомогою пошуку можна легко відшукати необхідну інформацію, наприклад таку, яка міститься у розширеній розвідці Андрія Бойка-Гагаріна щодо існування в Україні емісії за часів козацьких гетьманів («Academia.edu»).

Всі найактуальніші праці української нумізматичної спільноти представлені на сторінці створеного у 2017 році професійного журналу «Український нумізматичний щорічник» (Український Нумізматичний Щорічник, «Academia.edu»), де завантажено і інші матеріали, що відображають вагомий науковий доробок його засновників – академіка Віктора Коцура та професора – Василя Орлика. Із зазначеної сторінки можна легко завантажити повнотекстові версії збірників найбільшої в Україні професійної нумізматичної конференції: «Актуальні проблеми нумізматичної системи спеціальних галузей історичної науки», де з 2011 року формується та накопичується потужний інформаційний ресурс відповідної тематики. Серед авторів тез варто відзначити роботи дослідників, що вивчали окремі аспекти грошового обігу Гетьманщини, зокрема: Віктор Коцур, Василь Орлик,

Михайло Орлик, Олексій Бакалець, Андрій Бойко-Гагарін, Ольга Скороход, Оксана Шпортун, Анатолій Шостопап та інші.

До головної переваги цього потужного Інтернет-ресурсу варто віднести можливість цілодобового отримання оновлень щодо опублікованих праць вчених з усього світу, підписавшись на оновлення як сторінок приватних дослідників, так і профільних спільнот. До переваг названого ресурсу зараховуємо також можливість вільно скачувати файли в зручному для опрацювання форматі PDF та MS Word, а також здійснювати пошук за ключовим словами та користуватись інструментами Google Analytics. Недоліки вказаної інформаційної системи сформульовано її користувачами: часто автори публікації не додають до файлу сторінку із вихідними даними своєї роботи, що значно ускладнює або цілком унеможлиблює покликання, а також обов'язкова необхідність реєстрації для користування розширеними можливостями, окрім скачування чи отримання файлу потрібної статті за посиланням на електронну адресу. Також на сервісі «Academia.edu» доступний платний «Premium» пакет, що дозволяє відшукати покликання на власні роботи, переглянути особисті сторінки тих, хто відвідував Вашу сторінку та читав завантажені в мережу публікації.

Досліджуючи інформаційний потенціал електронних ресурсів у фокусі використання їх в нумізматичних дослідженнях, Оксана Шпортун цілком справедливо відзначила корисність у цьому контексті **соціальних мереж** (Шпортун, 2016: 175). Ми розуміємо, що на момент написання авторкою свого дослідження такі російські соціальні мережі, як «Вконтакте» та «Однокласники» мали високу популярність в Україні та, відтак, характеризувалися і деяким потенціалом в отриманні корисної нумізматичної інформації. Але на сьогодні, відповідно до вимоги Президента України, ці, як і низка інших інформаційних джерел Російської Федерації, є недоступними з міркувань державної безпеки України. Наразі найбільшу популярність серед соціальних мереж отримав «**Facebook**». Перевагами соціальної мережі «Facebook» є зручність у користування та швидкість поширення інформації, можливість розсилання будь-яких новин у вигляді приватних повідомлень

тощо. Корисними в нумізматичних дослідженнях можуть виявитись не лише персональні сторінки нумізматів, що викладають в «Facebook» окремі результати своїх наукових пошуків, а і сторінки нумізматичних товариств, музеїв, торговельних майданчиків у даній соціальній мережі.

Так, про нові знахідки монет та скарбів на Волині (та за її межами) регулярно з майже щоденним оновленням повідомляють користувачі групи «Товариство нумізматів Волині» (Товариство нумізматів Волині, «Facebook») та групи «Знахідки. Від античності до сучасності» (Знахідки. Від античності до сучасності, «Facebook»), яка є досить популярною. Часто такі групи створюються самими дослідниками з метою збору потрібної їм інформації. Головною перевагою мережі «Facebook» є також її безкоштовність, що полегшує створення так званої «Інтернет-візитівки» для будь-якої фізичної чи юридичної особи. У соціальних мережах доступним є зворотній зв'язок із користувачами у вільному доступі та на безкоштовній основі, що дозволяє легко ідентифікувати власника та отримати інформацію, визначити ступінь достовірності отриманих даних тощо.

Як засвідчила практика, інші соціальні мережі масового використання, такі як *Instagram* та *Pinterest* є мало інформативними для наукових досліджень взагалі.

Високу популярність щороку набирають приватні канали на «**Youtube**», що вже сьогодні є вагомим конкурентом для традиційного телебачення. На «Youtube» розміщено значну кількість наукових та науково-популярних передач історичної тематики, а приватні канали його користувачів містять новини зі сфери нумізматичних досліджень та презентують особисті здобутки у даному напрямку.

Висновки. Отже, ми розглянули та проаналізували інформаційний та науковий потенціал використання Інтернет-ресурсів у процесі дослідження історії грошового обігу України-Гетьманщини, до яких належать: аукціони та форуми «Violity», «New Auction» і «Unc.ua», електронна енциклопедія «Вікіпедія», соціальна мережа для науковців «Academia.edu», соціальна мережа «Facebook», а також приватні канали на «Youtube». Кожен із зазначених сервісів має як свої переваги,

так і недоліки. До головного недоліку ресурсу «Violity» варто віднести відсутність можливості приватного спілкування з метою отримання інформації щодо місця знахідки, а відтак, певна упередженість та негативне ставлення до нього користувачів. Використання інформації з електронної енциклопедії «Вікіпедія» є загалом небажаним процесом, адже може зумовити низку неточностей та помилок, що доводять матеріали із «Вікіпедії» про грошовий обіг Гетьманщини та емісію у Севську в 1686 році.

Користуючись Інтернет-ресурсами, ми виявили дані, які є новими для нумізматичної науки, що, зокрема, дозволило визначити та зафіксувати раніше неопубліковані різновиди монет Петра I, які виявлені на території Гетьманщини. Це надало можливість ввести до наукового обігу нові факти про знахідки тих монет, що вважались рідкісними у вітчизняній нумізматичній історіографії.

Вагомий потенціал має соціальна мережа для науковців «Academia.edu», що поєднує в собі завантажені персонально та представлені від імені профільних спільнот найсвіжіші та найбільш актуальні наукові досягнення дослідників та вчених з усього світу.

Вважаємо, що, попри наявні недоліки, специфічні риси та певні ризики у використанні, електронні WEB-ресурси все ж мають вагомий інформаційний та науковий потенціал у дослідженні особливостей грошового обігу Гетьманщини, їх вивчення зумовлює можливість введення до наукового обігу фактів та нових даних, що допоможуть виявити раніше невідомі сторінки цього періоду в історії України, а також конкретизувати вже частково висвітлені попередниками моменти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. 5 полушек Петра I. URL: [https:// auction.violity.com/97647992-5-polushek-petra-i](https://auction.violity.com/97647992-5-polushek-petra-i) (актуальність 26.12.2018).
2. Аукціон New Auction. URL: <https://newauction.com.ua/> (актуальність 03.01.2019 р.).
3. Аукціон UNC. URL: <https://unc.ua/> (актуальність 03.01.2019 р.).

4. Биткин В.В. Сводный каталог монет России. Часть I. (1699-1740). Киев: «Юнона-Монета», 2003. 544 с.

5. Бойко-Гагарин А.С. К вопросу о возможности чеканки гетманом Богданом Хмельницким фальшивых монет. VIII Богданівські читання, Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з нагоди 419-річчя від дня народження гетьмана Богдана Хмельницького. Черкаси, 2014 С. 118-122.

6. Бойко-Гагарин А.С. Нове надходження до зібрання НМІУ – «севський чех» 1686 року. Нумізматика і Фалеристика. № 2. Київ, 2018. С. 16-18.

7. ВРП полушка 1720 R1. URL: [https:// auction.violity.com/ru/97645823-vrp-polushka-1720-r1](https://auction.violity.com/ru/97645823-vrp-polushka-1720-r1) (актуальність 26.12.2018).

8. Гетьманщина або Військо Запорозьке. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гетьманщина_або_Військо_Запорозьке (актуальність 03.01.2019 р.).

9. Деньга 1712 (ошибка вместо ашви ашив). URL: <https://auction.violity.com/97845859-denga-1712-oshibka-vmesto-ashvi-ashiv> (актуальність 26.12.2018).

10. Економіка Гетьманщини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_Гетьманщини. (актуальність 03.01.2019 р.).

11. Заготовка монетной ленты от солидов Сигизмунд III № 2. Violity Аукціон для колекціонерів. URL: <https://auction.violity.com/93786345-zagotovka-monetnoy-lenty-ot-solidov-sigizmund-iii-2>. (Актуальність: 18.11.2018 р.)

12. Знахідки. Від античності до сучасності/Metal detecting finds/From ancient. URL: <https://www.facebook.com/groups/196387430926233/> (актуальність 03.01.2019).

13. Котляр М.Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст. Київ: Наукова Думка, 1981. С. 113.

14. Коцур В.П. Щодо проблеми використання матеріалів «чорної» археології в наукових дослідженнях з нумізматики. Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград–Київ–Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 11-14.

15. Орлик В.М. Інформаційний потенціал WEB-ресурсів у нумізматичних дослідженнях (на прикладі монет держав

Хрестоносців). Матеріали наукової конференції з міжнародною участю «Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі». 14 березня 2013 р., м. Київ. Київ, 2013. С. 129-133.

16. Полторак 1614 г. (фальшак). URL: https://newauction.com.ua/offer/poltorak_1614_g_falshak-i49350013557552.html#2 (актуальність 03.01.2019 р.).

17. Польский полторак 1666 г., Ян Казимир, R6. URL: <https://auction.violity.com/77403174-polskij-poltorak-1666-g-yan-kazimir-r6> (актуальність 26.12.2018). Там само. Полторак 1666 R6. URL: <https://auction.violity.com/68566570-poltorak-1666-r6> (актуальність 26.12.2018). Там само. Полторак 1666. URL: <https://auction.violity.com/77340894-poltorak-1666> (актуальність 26.12.2018). Там само. Полторак 1666 R6. URL: <http://arc.violity.com/poltorak-1666-r6-28909276> (актуальність 26.12.2018).

18. Севський чех. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Севський_чех (актуальність 03.01.2019 р.).

19. Сидоренко О.В. Скарб монет XVII ст. з Лубенщини. Археологічний Літопис Лівобережної України. № 1-2. Полтава, 1998. С. 125.

20. Товариство нумізматів Волині. URL: <https://www.facebook.com/groups/319814968425078/> (актуальність 03.01.2019).

21. Український Нумізматичний Щорічник. URL: <https://independent.academia.edu/UkrainianNumismaticAnnual> (актуальність 03.01.2019 р.).

22. Шпортун О. Нумізматичні веб-сайти України. *Studia I Materialy «Forum Numizmatyczne, Pieniadz I Mennice»*. № 1. Bialystok, 2016. S. 175-179.

23. Шпортун О. Проблеми використання сайту «[Auction.violity.com](https://auction.violity.com)» в нумізматичних дослідженнях. Збірник праць IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики в системі допоміжних історичних дисциплін». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград-Київ-Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 125-127.

24. Шуст Р. М. Севські чехи. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2012. Т. 9: С. 503.

REFERENCES

1. Bitkin, V. (2003). *Svodnyj katalog monet Rossii. Chast' I. (1699-1740)*. [The general catalogue of the Russian coins. Part I (1699-1740)]. Kiev: *Junona-Moneta* [in Russian].
2. Boiko-Haharin, A. (2018). *Nove nadkhodzhenia do zibrannia NMIU – “sevskiy chekh” 1686 roku* [The new achieving to the collection of NMHU – the Sevsk chekh of 1686]. *Numizmatyka i Falerystyka*. 2. 16-18. [in Ukrainian].
3. Bojko-Gagarin, A. (2014). K voprosu o vozmozhnosti chekanki getmanom Bogdanom Hmel'nickim fal'shivyyh monet. VIII Bogdanivs'ki chitannja, *Materiali Vseukraïns'koï naukovoï konferencii z nagodi 419-richchja vid dnja narodzhennja get'mana Bogdana Hmel'nic'kogo*, 118-122.
4. Kotliar, M. (1981) *Narysy istorii obihu y lichby monet na Ukraini XIV – XVIII st.* [The review of the history of the monetary circulation in Ukraine in XIV – XVIII cent.]. Kyiv: *Naukova Dumka*. [in Ukrainian].
5. Kotsur, V. (2016) *Shchodo problemy vykorystannia materialiv «chornoï» arkheolohii v naukovykh doslidzhenniakh z numizmatyky* [To the problm of the use of the «black archeology» materials in the numismatic researches]. Abstract of papers. *Aktualni problemy numizmatyky u systemi spetsialnykh haluzei istorychnoi nauky*. (pp. 11-14). [in Ukrainian].
6. Orlyk, V. (2013). *Informatsijnyj potentsial WEB-resursiv u numizmatychnykh doslidzhenniakh (na prykladi monet derzhav Khrestonostsiv)*. [The informational potential of the WEB-resources in the numismatic researches (on example of the coins of the Crusader states)] Abstracts of Papers: *Arkhivoznachchi ta dzhereloznavchchi haluzi znan: problemy vzaiemodii na suchasnomu etapi*. (pp. 129-133). Kyiv. [in Ukrainian].
7. Shportun, O. (2016). *Numizmatychni veb-saity Ukrainy*. [The numismatic WEB-pages of Ukraine]. Abstract of papers: *Forum Numizmatyczne, Pieniadz I Mennice*. (1). 175-179. [in Ukrainian].
8. Shportun, O. (2016). *Problemy vykorystannia сайту «Auction.violity.com» v numizmatychnykh doslidzhenniakh*. [The problem of the use of WeB-page «Auction.violity.com» in the numismatic researches]. Abstracts of papers: *Aktualni problemy numizmatyky v systemi dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin*. (pp. 125-127). [in Ukrainian].

9. Shust, R. (2012). *Sevski chekhy. Entsyklopediia istorii Ukrainy : u 10 t.* [The Sevsk chekh's. The Encyclopedia of the Ukrainian history]. (Vol. 9). Ed. Smolii V. A. Kyiv: *Naukova dumka*. [in Ukrainian].

10. Sydorenko, O. (1998). *Skarb monet XVII st. z Lubenshchyny.* [The treasure of the XVII century coins from Lubenshchyna]. *Arkheolohichniy Litopys Livoberezhnoi Ukrainy.* 1-2. 125. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто та проаналізовано інформаційний і науковий потенціал використання Інтернет-ресурсів у дослідженні історії грошового обігу в Україні-Гетьманщині, до яких належать: аукціони та форуми «Violity», «New Auction» та «Unc.ua», електронна енциклопедія «Вікіпедія», соціальна мережа для науковців «Academia.edu», соціальна мережа «Facebook», а також приватні канали на «Youtube». Кожен із зазначених сервісів має як свої переваги, так і недоліки.

Користуючись Інтернет-ресурсами, ми виявили дані, які є новими для нумізматичної науки, що, зокрема, дозволило визначити та зафіксувати раніше неопубліковані різновиди монет Петра I, що виявлені на території Гетьманщини. Це дало можливість ввести до наукового обігу нові факти про знахідки тих монет, що вважались рідкісними у вітчизняній нумізматичній історіографії.

Зазначимо, що, попри наявні недоліки, специфічні риси та певні ризики у використанні, електронні WEB-ресурси все ж мають вагомий інформаційний та науковий потенціал у дослідженні особливостей грошового обігу Гетьманщини. Вивчення вказаних ресурсів зумовлює можливість введення до наукового обігу фактів та нових даних, що допоможуть виявити раніше невідомі сторінки цього періоду в історії України, а також конкретизувати вже частково висвітлені попередниками моменти.

Ключові слова: Гетьманщина, грошовий обіг, WEB-ресурси, Інтернет-аукціони, Вікіпедія, соціальні мережі.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено и проанализировано информационный и научный потенциал использования Интернет-ресурсов в процессе исследования истории денежного обращения Украины-Гетманичины, к которым относятся: аукционы и форумы «Violity», «New Auction» и «Unc.ua», электронная энциклопедия «Википедия», социальная сеть для ученых «Academia.edu», социальная сеть «Facebook», а также частные каналы в «Youtube». Каждый из указанных сервисов имеет свои как преимущества, так и недостатки. В процессе работы с Интернет-ресурсами, нам удалось выявить новые данные для нумизматической науки, в частности, определить и зафиксировать ранее неопубликованные разновидности монет Петра I, найденные на территории Гетманичины, ввести в научный оборот новые находки тех монет, которые считались редкими в денежном обращении в отечественной научной нумизматической историографии.

Считаем, что, не смотря на присутствующие недостатки и особенности, а также определенную опасность в использовании, электронные WEB-ресурсы все же имеют весомый информационный и научный потенциал в изучении особенностей денежного обращения Гетманичины, введения в научный оборот фактов и новых данных, которые помогут выявить ранее неизвестные страницы этого периода в истории Украины, а также конкретизировать уже частично освещенные предшественниками моменты.

Ключевые слова: *Гетманичина, денежное обращение, WEB-ресурсы, Интернет-аукционы, Википедия, социальные сети.*

Ілюстрації

Рис. 1. Комплекс полушок Петра I Олексійовича із монетою з перегравіруванням дати «178».

Рис. 2. Полушка Петра I Олексійовича з датою «1720», підробка того часу.

Рис. 3. Деньга Петра I Олексійовича 1712 року із помилкою в написанні дати.

Рис. 4. Тогочасний фальсифікат півторака Речі Посполитої 1624 року, виставлений у продаж на Інтернет-аукціоні «New Auction».